

УДК 314:330.5**JEL Classification J 11****Цвігун І.А.**

*д.е.н., доцент, завідувач кафедри інформаційних технологій
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: ia_tsvigun@ukr.net*

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Анотація

Оцінка демографічної ситуації в сільській місцевості в Україні та визначення основних демографічних загроз, що зумовлюють погіршення розвитку сільських територій.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених за досліджуваною проблемою, а інформаційною базою – дані Державної служби статистики України. У процесі роботи були використані загальнонаукові методи та прийоми: формальної логіки, статистичного аналізу – для дослідження демографічної ситуації в сільській місцевості України; абстрактно-логічний – при обґрунтуванні теоретичних положень і формулюванні висновків

На основі державної статистичної інформації проведено аналіз демографічної ситуації у селах України. Встановлено, що демографічними загрозами, що зумовлюють погіршення розвитку сільських територій є низька народжуваність, висока смертність, міграція, погіршення статевікової структури населення, його постаріння та висока депопуляція.

Проведено комплексне дослідження демографічної ситуації сільського населення України і визначено основні демографічні загрози, які притаманні сьгодні сільському населенню та запропоновано демографічні показники, досягнення яких дозволить призупинити депопуляцію населення та вимирання сіл. Визначено основні демографічні загрози розвитку сільських територій України. Запропоновано порогові значення демографічних показників, досягнення яких дозволить покращити демографічну ситуацію в сільській місцевості.

***Ключові слова:** демографічні загрози, народжуваність, смертність, депопуляція, старіння, сільські території*

Вступ. Українське село відіграє ключову роль як в історико-культурному, так і соціально-економічному розвитку країни. Сільські жителі є скарбницею звичаїв і традицій, що визначають унікальність українського народу. Як зазначено в Європейському керівництві по виявленню сільської спадщини (2003) «Сільський світ являє собою скарбницю культурної, природної та ландшафтної спадщини і її збереження - фундаментальне завдання, яке багато значить для розвитку нашого суспільства. Саме ми несемо відповідальність за цінності минулого, за збереження і пропаганду спадщини як суттєвого чинника в економічному, соціальному і культурному розвитку» [1].

Демографічна криза, притаманна сьгодні Україні, особливо гостро торкнулася сільського населення. Для збереження українського села варто визначити основні демографічні загрози та способи і можливості їм запобігти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціально-економічного становища українського села, демографічних, культурно-освітніх трансформацій, які відбуваються нині там, постійно знаходяться у сфері наукових інтересів багатьох дослідників. Серед вітчизняних вчених можна виділити роботи О. А. Богуцького, П.І. Гайдуцького, Е. М. Лібанової, Т. О. Осташко, І. В. Прокопи, П. Т. Саблука, М.П. Сахацького, В. С. Стешенко, О. Г. Рогожина, Л. О. Шепотько, К. І. Якуби та ін.

Разом з тим в сучасних умовах складної демографічної, соціально-економічної та геополітичної ситуації в Україні є потреба комплексної оцінки сучасної демографічної ситуації на селі, визначення основних демографічних загроз та розроблення шляхів запобігання їм.

Мета. Оцінка демографічної ситуації в сільській місцевості та визначення основних демографічних загроз, що зумовлюють погіршення розвитку сільських територій.

Методологія дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених за досліджуваною проблемою, а інформаційною базою – дані Державної служби статистики України. У процесі роботи були використані загальнонаукові методи та прийоми: формальної логіки, статистичного аналізу – для дослідження демографічної ситуації в сільській місцевості України; абстрактно-логічний – при обґрунтуванні теоретичних положень і формулюванні висновків.

Результати. На початок 2016 р. в Україні нараховувалось 28385 сільських населених пунктів, що менше рівня 2003 р. на 227 населених пункти, що становило 0,8% усіх сіл (рис. 1). Найбільше за цей час зникло сіл на Полтавщині, Кіровоградщині та Сумщині. Причому найгірша ситуація є в Кіровоградській області, тому що частка зниклих сіл становить 2,4% всіх сільських населених пункти, тоді як в Сумській і Полтавській лише 1,7-1,8%. Основна причина цього – відсутність у них жителів або об'єднання з іншими населеними пунктами чи включення до меж міст або селищ міського типу. Серед них у 369 населених пунктах (1,3% від загальної кількості) не було населення, але вони не зняті з обліку.

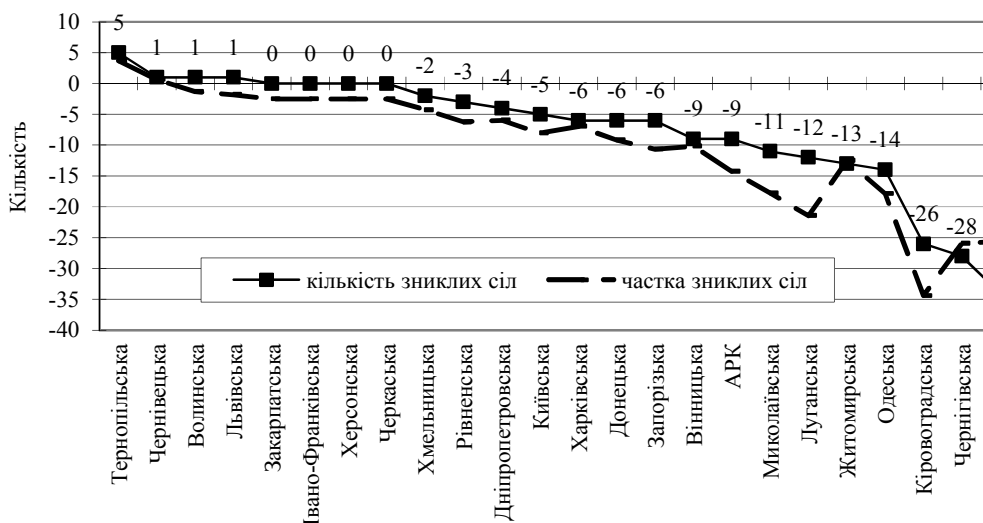

Рис. 1 Зниження сіл з часу населених пунктів в Україні (прот.)
Джерело: Дані Державної служби статистики України[2]

Демографічні загрози - негативні зміни в демографічних процесах та явищах, що зумовлюють зниження рівня демографічної безпеки та перешкоджають реалізації національних демографічних інтересів і проявляються в порушенні функціонування демографічної системи і погіршенні кількісних та якісних показників населення та демографічних процесів [3; с.70].

Демографічні загрози можна класифікувати за характером впливу на демографічну

безпеку на прямі та приховані. Прямими демографічними загрозами є кількісні показники, які характеризують чисельність населення. Сюди належать народжуваність, смертність, депопуляція, міграційні переміщення. Ці показники є загальновідомі, їх інтерпретують засоби масової інформації, і в основному вони характеризують рівень демовідтворення.

До прихованих демографічних загроз належить погіршення структури та здоров'я населення. Структурні показники, які є найбільш відомими - це старіння населення, при цьому важливе значення на заміщення поколінь має частка дітей. Структурні показники є результатом процесів народжуваності, смертності та міграції, але в той же час формують народжуваність і смертність населення в перспективі [3; с.76].

Проблема зникнення сіл України з її мапи пов'язана з депопуляцією, тобто з значною втратою її населення яку російський демограф Вишневський А.Г. зазначає [4; с. 60], як одну з реальних загроз демографічній безпеці. В Україні депопуляція сільського населення проявляється з одного боку, низьким, порівняно навіть з розвинутими країнами, рівнем народжуваності, а з іншого - катастрофічно високим, характерним для слаборозвинутих країн, рівнем смертності. І хоча чисельність населення не є абсолютним визначенням рівня її демографічної безпеки, але темпи депопуляційних процесів та щорічні втрати сільського населення дозволяють оцінювати сучасну демографічну ситуацію як кризову.

В 2015 р. населення у селах України становило 13,22 млн. осіб, що менше рівня 1990 р. на 3,7 млн. (21,9%) і при цьому також знизилася і частка сільського населення з 32,6% до 30,9%. Протягом 1990-2015 рр. в сільській місцевості померло 7,49 млн. осіб, а народилося 4,38 млн. осіб. Коефіцієнт життєвості, який характеризує чисельність народжених на 100 померлих в 2015 р. становив 62 особи, що нижче 1990 р. на 17 осіб. Значне зменшення чисельності сільського населення України та його невпинна тенденція, виступає загрозою знелюднення території України та втрата її історичної самобутності. Пороговим значенням рівня життєвості для простого відтворення населення має бути 100 народжених на 100 померлих, а для розширеного відтворення цей показник має становити 120 осіб, що пояснюється значним рівнем дитячої смертності та в молодому віці [3; с.220].

Основними причинами депопуляції є природній рух населення, а саме народжуваність і смертність. Сільське населення характеризується досить високим коефіцієнтом народжуваності (у 2015 р. 11,3‰), що нижче 1990 р. лише на 11% і досить високим коефіцієнтом смертності (у 2015 р. 18‰) що перевищує 1990 р. на 12%. В міських поселеннях у 2015 р. коефіцієнт народжуваності становив 10,4‰, а смертності – 13,2‰ і відповідно народжуваність у селах була вищою на 10,8%, але і смертність також була вищою на 26,4%. Тобто сільські жителі характеризуються високою народжуваністю, але і досить високою смертністю, порівняно з міськими і в 2015 р. коефіцієнт природного убутку в селах становив 6,7‰, тоді як в містах – 2,8‰.

Народжуваність в демографії - центральна проблема і у сучасних умовах депопуляції відтворення населення визначається рівнем і динамікою народжуваності. Сумарний показник народжуваності є найточнішим виміром рівня народжуваності і його цінність полягає в тому, що він дозволяє одним числом, величина якого не залежить від вікової структури, охарактеризувати рівень народжуваності [5; с.134].

В Україні склалася ситуація досить низького рівня народжуваності незалежно від території проживання населення. Традиційно в селах вища народжуваність і сумарний показник народжуваності сільських жінок є вищим за міських і в 2015 р. становив 1,71 дитину на одну жінку репродуктивного віку, в містах – 1,39. Слід відмітити незначне зниження народжуваності в останні два роки, що зумовлено складною соціально-економічною ситуацією, а також сформованою репродуктивною поведінкою, що

проявляється в зменшення потреби в дітях через економічну незалежність жінок та їх зайнятість, а також переорієнтацією інтересів з сім'ї на професійну діяльність. Поглиблюють цю ситуацію і матеріальні та житлові умови.

За сучасної середньої тривалості життя при народженні рівню простого відтворення населення відповідає величина, рівна 2,14 дитини на одну жінку репродуктивного віку. Тому скорочення народжуваності нижче за межу простого заміщення поколінь повинне оцінюватися як критичне, оскільки означає депопуляцію. На думку Борисова В.А., для простого відтворення, з врахуванням шлюбності та безпліддя, необхідний рівень народжуваності 2,6 дитини на одну жінку [6; с.96], тому пороговим значенням для простого відтворення сільського населення сумарний коефіцієнт народжуваності має становити 2,14 дитини на жінку репродуктивного віку, а цільовим орієнтиром для розширеного відтворення - 2,6 [3; с.220].

Поряд з зростанням народжуваності ще однією складовою формування чисельності населення є зниження рівня смертності, особливо у молодому віці. Варто відмітити, що зростання народжуваності навіть до рівня простого відтворення є досить складним завданням, що пов'язано з цілим рядом суб'єктивних чинників, тому важливим є запобігання передчасній смертності. Оцінку рівня втрат населення варто розпочати з втрат немовлят та мертвнонароджуваність, а також запобіжну смертність населення у віці 16-59 років та її гендерні особливості.

На особливу увагу заслуговує показник смертності немовлят, що вважається одним з найчутливіших індикаторів суспільних зрушень. Він є інтегрованою характеристикою соціально-економічного благополуччя у суспільстві. Зміни показника смертності немовлят відображають зміни у рівні життя населення, його добробуті, якості та доступності медичного обслуговування [7; с.131]. З позицій потенційної демографії ненароджені діти і померлі немовлята є непоправною втратою життєвого потенціалу «на старті життя» і є безповоротною втратою людського капіталу - репродуктивного, трудового, інтелектуального, оборонного.

В умовах звуженого відтворення, незадовільних показників соматичного і репродуктивного здоров'я населення збереження кожного життєздатного плода та новонародженого має для суспільства величезне значення. Кожен випадок плодово-малюкових репродуктивних втрат спричиняє для держави і суспільства в цілому непрожите життя. Рівень смертності немовлят значною мірою визначає і середню очікувану тривалість життя людини.

Смертність дітей віком до 1 року або, як називають смертність немовлят чи новонароджених залежить як від організму матері, оскільки, протягом першого року життя дитина фізіологічно від неї залежить, а також, в більшості випадків причиною смерті немовлят є патологічні стани перинатального періоду. У 2015 р. в Україні померло 3318 дітей першого року життя, що становило 68,4% від числа померлих у віці 0-14 років (4853) і 83,4% від померлих у віці 0-4 року (3980). Позитивним є зменшення чисельності померлих дітей у віці до 1 року протягом 1990-2015 рр. в 2,6 рази, а коефіцієнт смертності також знизився в 1,6 рази і в 2015 р. становив 8‰ і був найнижчим протягом досліджуваного періоду.

Незважаючи на позитивну динаміку показника смертності немовлят, її рівень характеризує відставання України від розвинених країн. Так, показник смертності немовлят в країнах Європейського союзу, за даними ВООЗ, становив у 2015 р. 3,9 немовлят на 1000 живонароджених при показнику в Україні 8, причому темпи зниження показника в країнах Європи випереджали такі ж в нашій країні.

Крім смертності у ранньому віці демографічними загрозами є передчасна смертність у віці 16-59 років, зниження якої є резервом збереження чисельності

населення. Смертність чоловіків характеризується плосковершинним розподілом, тобто найбільше число смертей трапляється не в глибокій старості, а протягом певного проміжку часу у більш ранньому віці. Так частка сільських чоловіків, які помирають у віці 15-59 років у 2015 р. становила 31%, а у віці 16-64 роки – 43,8%, що свідчить що велика питома вага смертей у молодому віці «відтягує» на себе значення середньої тривалості життя.

При цьому, на відміну від чоловіків, жінки у віці до 15-59 років помирають значно рідше і їх частка становила у 2015 р. 9%, а у віці 16-64 роки 16,6%. Загалом спостерігається диференціація в кількості померлих чоловіків і жінок, яка характеризується значно вищою смертністю чоловіків молодому віці.

За даними Державної служби статистики України, у 2015 р. Україна щоденно втрачала 337 життів громадян у віці 15-59 років з яких чоловіки становили 224 особи. Всього впродовж 2015 р. померло 123 тис. осіб у віці до 15-59 років (21% всіх померлих), частка жінок серед передчасно померлих жінок становила 11,7%, а чоловіків 32%. В цілому протягом 1990-2015 рр. померло 18,8 млн. осіб з яких у віці 15-59 років – 4,6 мільйонів або 24,6%. Коефіцієнт смертності населення у віці 15-59 років в 2015 р. в Україні становив 5,1 померлих при пороговому значенні на рівні показників Європейського союзу 2,7.

Процес депопуляції змінює розміщення населення по території, етнічні пропорції, відбивається на динаміці статевого складу населення, яка, у свою чергу, впливає на інтенсивність природних і міграційних процесів. Соціальні наслідки депопуляції досить різноманітні, і частина їх також пов'язана із старінням населення. З іншого боку, сучасні тенденції зниження народжуваності, що характерні для більшості розвинутих країн, та збільшення тривалості життя, сприяють постарінню населення і виникненню депопуляційних явищ.

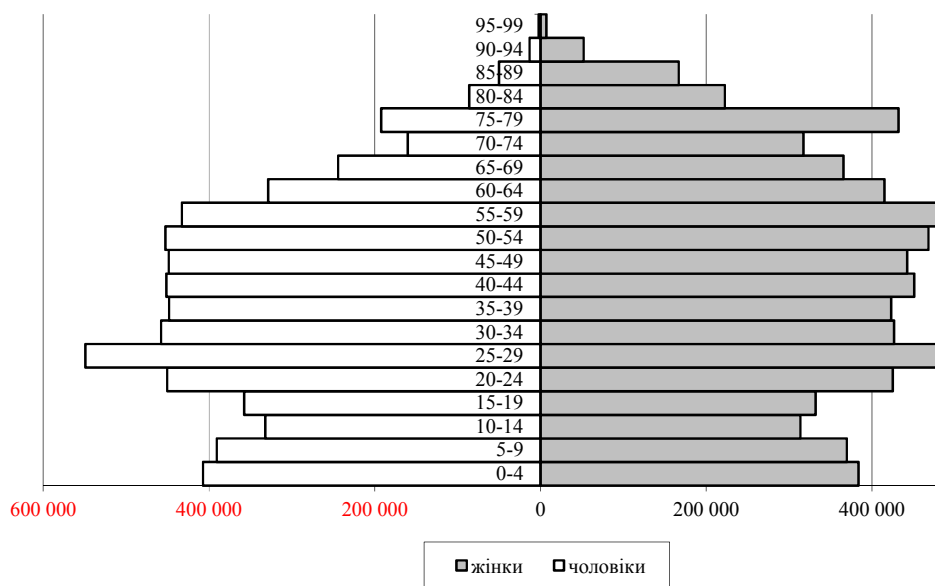
Одночасно і причиною і наслідком депопуляції є статево-вікова структура населення, яка здійснювала і продовжує чинити визначальний вплив на стійкість демографічної системи, бо вони (зокрема співвідношення чоловіків і жінок) є головною властивістю і чинником розвитку як всього населення, так і його регіональних складових.

Особливості статево-вікової структури населення України носять відбиток катаклізмів минулого – зокрема воєн Громадянської та Великої Вітчизняної та голодомору. Відбиток цих подій, ще проявляється «демографічними хвилями», впливатиме і на майбутній демографічний розвиток України. На сьогодні статево-вікова піраміда має звужену основу, що свідчить про низьку народжуваність, хоча є позитивна тенденція збільшення чисельності дітей віком 0-4 років (рис. 2).

Ще однією особливістю є статеву диспропорція населення, починаючи з 40 років і далі - чисельність жінок переважає над чисельністю чоловіків і у віці 60-64 роки становить 1,4 рази, а в 75-79 – 2,1 рази. Простежується «старіння знизу», яке зумовлено поступовим зменшенням кількості дітей унаслідок скорочення народжуваності. Відбувається поступовий перехід від «стаціонарного» типу вікової структури до «регресивного». Ще один невтішний висновок можна зробити, передбачаючи значне постаріння населення, коли багаточисельне покоління 49-54 річних за 5-15 років постарішає. Хоча при сучасному рівні смертності збільшення показника постаріння загальмується, але близько третини населення буде у віці старше 60 років.

Серед фахівців-демографів та соціологів, які одними з перших почали всебічно досліджувати старіння населення, слід, насамперед, назвати польського демографа Е. Россета [8] (автора відомої і донині широко використовуваної шкали для оцінки рівня постаріння) та француза А. Сові [9]. Проблематика старіння і його зв'язки з перебігом

основних демографічних процесів та результативними параметрами відтворення населення на етапі першого демографічного переходу детально розглядалися у роботах відомих демографів із далекого і близького зарубіжжя - А. Вишневського, А. Ландрі, З. Павліка, С. Престона та інших.

Джерело: Дані Державної служби статистики України

Ноутстейн писав: «Проблема старіння - зовсім не проблема, а лише песимістичний погляд на великий тріумф людства» [10; с.6]. Проте цей вислів не стосується України. На відміну від економічно розвинених країн, у яких демографічне старіння відбувається здебільшого природним шляхом – за рахунок зменшення смертності в старших вікових групах, в Україні на рубежі XX та XXI століть, частка осіб похилого віку зростала внаслідок різкого зниження репродуктивної активності населення до рівня, що не забезпечує заміщення поколінь, на тлі несприятливої в цілому динаміки тривалості життя [11, с. 93]. Тому на сьогодні в Україні старіння населення відбувається лише «знизу», тобто за рахунок низької народжуваності. Смертність, навпаки, є досить високою, особливо працездатного населення, що уповільнює старіння. В наших умовах, тому що багато хто не доживає до старості, або живе в похилому віці менше, ніж в інших країнах, що добилися значних успіхів в збільшенні тривалості життя.

Згідно вікової шкали, запропонованої ООН, населення, у якому частка осіб у віці 65 і більше років, складає понад 7 %, вважається „старим“. Цю межу населення України перетнуло в 1970 р., і на сьогодні часта осіб старше 65 років в Україні становить 15,5%. Отже, Україна є не просто „старою“, а „дуже старою“ країною. Рівень старіння міг би бути ще вищим, якби не відбувалося штучне омолодження населення, спричинене входженням у вік 65+ малочисельного покоління воєнних років та збереженням вкрай високої смертності населення в працездатних вікових групах. Ще одним показником старості населення вважають частку населення у віці старше 75 років. В Україні таке населення у 2015 р. становило 7,3% населення, що є доволі високим показником. Україна є „старою“ і бідною, а відтак - не готовою до цивілізованого розв'язання проблем, зумовлених старінням.

Коефіцієнт старіння сільського населення тобто частка людей у віці 60 років і старше на сьогодні становить 23% при цьому у чоловіків 17%, а у жінок 28%, що пов'язано з високою смертністю чоловіків. При цьому пороговим значенням для простого відтворення сільського населення є показник 12% а для розширеного 8%.

Ще одним показником, який дозволяє оцінити вплив статево-вікової структури на розвиток сільських територій є індекс старіння, який пропонує Сафронова Г.Л., як - число осіб похилого віку на 100 дітей, як відношення чисельності або частки осіб старше працездатного віку до чисельності або часткою дітей (вікова група 0-14 років), помножене на 100 [12]. В той же час, Слука Н.А. пропонує обернений показник індекс молодості населення - співвідношення чисельності дітей (0-14 років) і людей похилого віку (старше 65 років) [13]. Нами пропонується індекс молодості визначати, виходячи з особливостей України, як відношення дітей у віці 0-14 років до населення старше 60 років. Пороговим значенням для простого відтворення показник має становити 100 дітей на 100 осіб у віці старше 60 років. В той час в сільській місцевості протягом 1990-2015 рр. він був значно нижчим порогового значення і в 2015 р. становив 69 дітей на 100 осіб похилого віку, що свідчить про порушення заміщення поколінь.

Висновки і перспективи. Дослідження вчених нашої країни підтверджує, що в сучасних умовах неможливо докорінно поліпшити вікову структуру сільського населення внаслідок збільшення показників народжуваності. Тому значну увагу необхідно звернути на покращення якості життя сільського населення, його здоров'я, що виражатиметься в зростанні очікуваної тривалості життя; створення можливостей для підвищення якості життя всіх людей, ефективне використання трудового потенціалу як працездатного населення, так і соціального, культурного і трудового потенціалу населення старшого віку.

У Європейському сільському маніфесті, прийнятому на другому Європейському сільському парламенті 4-6 листопада 2015 р. зазначено [14] «Ми стурбовані тим, що багато регіонів страждають від нерозвиненості сільської економіки, відсутності можливостей для задоволення запитів населення і отримання гідної зарплати, що призводить до зменшення сільського населення, особливо молоді, і, як наслідок, розвивається демографічна дисбаланс, бідність, зниження в сфері послуг, що пропонуються, соціальна ізоляція найбіднішого населення або етнічних меншин, а також деградація навколишнього середовища. Наше бачення майбутнього сільської Європи - це наявність яскравих, самобутніх і стійких сільських громад, з ефективною різноманітною сільській економікою, управлінням, зі збереженням високої якості навколишнього середовища і культурної спадщини. Ми вважаємо, що сільські громади, згідно з нашим баченням, внесуть свою багатогранну лепту в розвиток процвітаючої, мирної, справедливої і рівноправної Європи, як єдине глобальне і стійке суспільство».

Список використаних джерел

1. Європейське керівництво з виявлення сільського спадщини - Страсбург, 17 сентября 2003 13 СЕМАТ (2003). Документ Генерального Секретариата. URL : <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/VersionGuide/Russe.pdf>
2. Статистичний щорічник України за 2015 рік/ Держ. служба статистики України. К. : Август Трейд, 2016. 574 с.
3. Цвігун І.А. Формування демографічної безпеки України: дис. докт. екон. наук: 08.00.07: за-хищ. 18.02.16 : затверджена 23.05.16. Хмельницький, 2016. 418 с.
4. Вишне夫斯基 А. Г. Глобальные детерминанты низкой рождаемости. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2009. № 881. С. 79-82.
5. Муромцева Ю. І. Демографія: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 300 с.
6. Борисов В. А. Демографія. М.: Издательский дом NOTABENE, 1999. 272 с.
7. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села. К.: Ін-т

демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. 468 с.

8. Россет Э. Старение населения — демографическая проблема XX века. Проблемы народонаселения: Сборник переводных статей. М., 1977. 120 с.

9. Сови А. Старение населения и продление жизни. Методы демографических исследований. М. : Статистика, 1969. С. 48 - 58.

10. Населення України. Імперативи демографічного старіння. К. :ВД «АДЕФ-Україна», 2014. 288 с.

11. Терещ В.М. Депопуляція та старіння населення в соціально-економічному контексті. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 1. С. 92- 97.

12. Сафарова Г.Л. Демографические аспекты старения населения России. Отечественные записки. 2005. №3. С.30-38. URL : <http://www.strana-oz.ru/2005/3/demograficheskie-aspekty-stareniya-naseleniya-rossii>.

13. Слуга Н.А. Развитие демографических структур населения глобальных городов. Демоскоп Weekly. 2010. №423-414. URL : <http://demoscope.ru/weekly/2010/0413/analit01.php>

14. Европейский Сельский Манифест принятый на Втором Европейском Сельском парламенте, состоявшемся с 4 по 6 ноября 2015 года. URL : <http://europeanruralparliament.com/index.php/component/phocadownload/category/1-erp2015?download=46:russian-version-of-the-manifesto>.

*Дата надходження статті до редакції: 03.11.2016
1 рецензування 10.11.2016 Прийнято до друку: 20.11.2016*

Tsvigun I.A.

*Dr.Sc.(in Economics), Associate Professor
Head of Department of Information Technology
State Agrarian and Engineering University in Podilya
Kamianets-Podilskiy, Ukraine
E-mail: ia_tsvigyn@ukr.net*

THE DEMOGRAPHIC THREAT OF RURAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Abstract

Estimation of demographic situation in rural area and determination of basic demographical threats, that stipulates development`s worsening of rural area.

Theoretical basis of research is scientific work of native researchers in exploring issue. The informational basis is data of State Statistics Service of Ukraine. In working process general scientific methods and techniques: formal logic method, statistical analysis method – for rural area`s demographic situation research; abstract logic technique – for substantiation of theoretical thesis and conclusion formulation were used in the paper. The analysis of demographic situation in villages of Ukraine is realized in article on the basis of state statistical information. The results of the study show that rural area development`s worsening leading demographical threats are low birth rate, high mortality, migration, worsening of sex-age-rated structure of population, their ageing and high depopulation.

Integrated research of demographical situation of rural population of Ukraine and adjusted basic demographical threats, that are attached today to rural population and proposed demographic indexes, attainment of that will allow to hold up depopulation of population and villages extinction is given in the paper.

Basic demographical development threats of rural area of Ukraine are adjusted. Demographical indexes liminal values, attainment of that will allow to improve demographic situation of rural area are proposed.

Keywords: *demographical threats, birth-rate, mortality, depopulation, aing, rural area.*

References

1. European Rural Heritage Observation Guide – CEMAT Strasburh, 17 September 2003 - Document General Secretariat. Retrieved from <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/VersionGuide/Russe.pdf>.
2. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2015 rik* (2016). Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv : Avhust Treid.
3. Tsvihun, I.A. (2016). *Formuvannia demohrafichnoi bezpeky Ukrainy (Extended abstract of Doctor's thesis/ Khmelnytskyi : KhNU*.
4. Vyshnevskiy, A. H. (2009). Hlobalnye determinanty nyzkoi rozhdaemosti [ ]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*, 881, 79-82.
5. Muromtseva Yu. I. (2006). Demohrafiia: Navchalnyi posibnyk. Kyiv : Kondor.
6. Borysov V. A. (1999). Demohrafiya, Moskow : Yzdatelsky dom NOTABENE.
7. *Naselennia Ukrainy. Sotsialno-demohrafichni problemy ukrainskoho sela* (2007). Kyiv, In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy.
8. Rosset, Э. (1977). Starenie naseleniya — demohrafycheskaia problema XX veka. *Problemy narodonaseleniya: Sbornyk perevodnykh statei*. Moskow. [in Russ].
9. Sovy, A. (1969). *Starenie naseleniya y prodlennye zhyznyi. Metody demohrafycheskykh yssledovanyi*. Moskow : Statystyka, p.p.48-58.
10. *Naselennia Ukrainy. Imperatyvy demohrafichnoho starinnia* (2014). Kyiv :VD «ADEF-Ukraina».
11. Terets, V.M. (2009). Depopuliatsiia ta starinnia naselennia v sotsialno-ekonomichnomu konteksti. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 1, 92- 97.
12. Safarova, H.L. (2005). Demohrafycheskye aspekty starenia naselenia Rossyy. *Otechestvennye zapysky*, 3, 30-38. Retrieved from <http://www.strana-oz.ru/2005/3/demograficheskie-aspekty-starenia-naseleniya-rossii>.
13. Sluka, N.A. (2010). Razvitye demohrafycheskykh struktur naselenia hlobalnykh horodov. *Demoskop Weekle*, 423-414. Retrieved from: <http://demoscope.ru/weekly/2010/0413/analit01.php>.
14. European Rural Manifesto - Schärding (2015). Adopted at the Conclusion of the Second European Rural Parliament held 4 to 6 November 2015 at Schärding, Austria. Retrieved from <http://europeanruralparliament.com/index.php/archive/erp-2015/european-rural-manifesto-2015>.

Received:11/03/2016

1st Revision:11/10/2016 Accepted 11/20/2016